

Сборник съдебна практика

Дело С-670/22

**Наказателно производство
срещу
M. N. (EncroChat)**

(Преюдициално запитване, отправено от Landgericht Berlin)

Решение на Съда (голям състав) от 30 април 2024 година

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива 2014/41/ЕС — Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси — Получаване на доказателства, с които компетентните органи на изпълняващата държава вече разполагат — Условия за издаване — Услуга за криптирани съобщения — EncroChat — Необходимост от решение на съд — Използване на доказателства, събрани в нарушение на правото на Съюза“

1. *Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси — Директива 2014/41 — Понятие за издаващ орган — Европейска заповед за разследване с цел получаване на доказателства, с които компетентните органи на изпълняващата държава вече разполагат — Прокурор, който може да разпреди предаването на такива доказателства в рамките на изцяло вътрешно производство — Включване (член 1, параграф 1 и член 2, буква в), подточка i) от Директива 2014/41 на Европейския парламент и на Съвета)*

(вж. т. 71—75 и 77; т. 1 от диспозитива)

2. *Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси — Директива 2014/41 — Условия за издаване и предаване на европейска заповед за разследване — Европейска заповед за разследване с цел получаване на доказателства, с които компетентните органи на изпълняващата държава вече разполагат — Доказателства, придобити в резултат на прихващане на криптирани съобщения на територията на издаващата държава — Допустимост — Спазване на условията, предвидени в правото на издаващата държава за предаването на такива доказателства в изцяло вътрешно положение (член 82, параграф 1 ДФЕС, съображения 2, 6 и 19, член 1, параграф 1, член 6, параграф 1, букви а) и б) и член 14, параграф 7 от Директива 2014/41 на Европейския парламент и на Съвета)*

(вж. т. 88—93, 99—101 и 104—106; т. 2 от диспозитива)

3. *Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси — Директива 2014/41 — Прихващане на далекосъобщения, което не изисква помощта на държавата членка на местонахождение на лицето — обект на прихващане — Понятие — Самостоятелно и еднакво тълкуване — Проникване в крайни устройства с цел снемане на данни за трафика, местонахождението и съобщенията при комуникационна услуга по интернет — Включване — Уведомяване на тази държава членка — Установяване на компетентния орган — Обхват (съображение 30, член 31, параграфи 1—3 и член 33 от Директива 2014/41 на Европейския парламент и на Съвета и приложение В към нея)*

(вж. т. 110—119; т. 3 от диспозитива)

4. *Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси — Директива 2014/41 — Прихващане на далекосъобщения, което не изисква помощта на държавата членка на местонахождение на лицето — обект на прихващане — Уведомяване на тази държава членка — Цели — Защита на правата на засегнатите потребители — Включване (член 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз; член 31 от Директива 2014/41 на Европейския парламент и на Съвета)*

(вж. т. 123—125; т. 4 от диспозитива)

5. *Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси — Директива 2014/41 — Зачитане на правото на защита и на справедлив процес в издаващата държава — Данни и доказателства, получени в нарушение на Директивата — Задължения на националния съд — Обхват (член 14, параграф 7 от Директива 2014/41 на Европейския парламент и на Съвета)*

(вж. т. 128, 130 и 131; т. 5 от диспозитива)

Резюме

Сезиран с преюдициално запитване от Landgericht Berlin (Областен съд Берлин, Германия), Съдът, заседаващ в голям състав, се произнася по условията за издаване от прокурор на европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси, когато издаващият орган на държава членка иска да му бъдат предадени прихванати далекосъобщителни данни, с които друга държава членка вече разполага. Той уточнява и последиците, които трябва да се изведат за използването на тези данни от неспазването на правната уредба на Съюза в тази област.

В рамките на проведено от френските органи разследване става ясно, че лица, срещу които се води наказателно производство, използват мобилни телефони, криптирани въз основа на услугата „EncroChat“, за да извършват престъпления, предимно свързани с трафика на упойващи вещества. Чрез инсталиран във Франция сървър тази услуга позволява да се установи криптирана комуникация, която не може да бъде прихваната с помощта на обичайните методи на разследване.

През пролетта на 2020 г. с разрешение на френски съд на посочения сървър е инсталиран софтуер тип „троянски кон“, разработен от френско-нидерландски разследващ екип, а оттам и на мобилните телефони на потребители в 122 страни, от които около 4 600 в Германия.

На конференция, организирана от Евроюст¹ през март 2020 г., представителите на френските и нидерландските органи уведомяват органите на други държави членки за планираните от тях действия за прихващане на данни, включително на данни, произхождащи от мобилни телефони, които се намират извън територията на Франция. Представителите на Bundeskriminalamt (Федерална криминална полиция, Германия, наричана по-нататък „ВКА“) и Generalstaatsanwaltschaft Frankfurt am Main (Главна прокуратура Франкфурт на Майн, Германия, наричана по-нататък „Главна прокуратура Франкфурт“) изразяват интереса си към данните на германските потребители.

Между юни 2020 г. и юли 2021 г. в рамките на образувано срещу X производство Главна прокуратура Франкфурт издава европейски заповеди за разследване, за да поиска от френските органи разрешение за неограничено използване в наказателни производства на събраните от тях данни. Тя мотивира искането си, като посочва, че ВКА е уведомена от Европол, че с помощта на оборудвани с услугата „EncroChat“ мобилни телефони, в Германия са извършени голям брой много тежки престъпления, и че за лица, които все още не са идентифицирани, се подозира, че планират и извършват такива престъпления в Германия, като използват криптирани съобщения. Френски съд разрешава предаването и използването в съдебни производства на прихванатите данни на германски потребители.

След това Главна прокуратура Франкфурт преразпределя производствата, включително срещу M.N., на местни прокуратури. В едното от наказателните производства, образувани пред запитващата юрисдикция, последната си задава въпроса дали посочените европейски заповеди за разследване са законосъобразни с оглед на Директива 2014/41² и какви са последиците от евентуално нарушение на правото на Съюза за използването в това производство на прихванатите данни. Поради това тя решава да отправи преюдициално запитване до Съда.

Съображения на Съда

На първо място, Съдът припомня, че понятието „издаващ орган“ по смисъла на Директива 2014/41 не се ограничава до съдиите. Всъщност прокурорът е включен в член 2, буква в), подточка i) от тази директива сред органите, които се разбират като „издаващ орган“, като единственото условие е те да са компетентни по разглеждания случай. В този смисъл, след като съгласно правото на издаващата държава членка прокурорът е компетентен в изцяло вътрешно за тази държава положение да разпорежда процесуално-следствено действие за предаването на доказателства, с които компетентните национални органи вече разполагат, той попада в обхвата на понятието „издаващ орган“ за целите на издаването на европейска заповед за разследване с оглед предаването на доказателства, с които компетентните органи на изпълняващата държава вече разполагат.

¹ Агенция на Европейския съюз за сътрудничество в областта на наказателното правосъдие.

² Директива 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година относно Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси (ОВ L 130, 2014 г., стр. 1).

На второ място, от член 6, параграф 1 от Директива 2014/41 следва, че европейска заповед за разследване с цел предаване на доказателства, които са придобити като разглежданите в главното производство и с които компетентните органи на изпълняващата държава вече разполагат, трябва да отговаря на всички условия, предвидени евентуално в правото на издаващата държава за предаването на такива доказателства в изцяло вътрешно за тази държава положение.

За сметка на това, макар член 6, параграф 1, буква б) от Директива 2014/41 да цели да се избегне заобикалянето на правилата и гаранциите, предвидени в правото на издаващата държава, той не изисква, включително в случай като разглеждания в главното производство, в който въпросните данни са събрани от компетентните органи на изпълняващата държава на територията и в интерес на издаващата държава, издаването на европейска заповед за разследване с цел предаването на доказателства, с които компетентните органи на изпълняващата държава вече разполагат, да бъде подчинено на същите материалноправни условия като прилаганите в издаващата държава във връзка със събирането на тези доказателства.

Освен това с оглед на принципа на взаимно признаване на присъдите и решенията, намиращ се в основата на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси, от което е част Директива 2014/41, издаващият орган няма право да контролира редовността на отделното производство, с което изпълняващата държава членка е събрала доказателствата, с които тя вече разполага и чието предаване се иска от издаващия орган.

В допълнение Съдът уточнява, от една страна, че член 6, параграф 1, буква а) от Директива 2014/41 не изисква издаването на такава европейска заповед за разследване непременно да зависи от наличието на подозрение за тежко престъпление срещу всяко засегнато лице, основано на конкретни факти, към момента на издаването на тази европейска заповед за разследване, когато такова изискване не произтича от правото на издаващата държава за предаването на доказателства между националните прокуратури. От друга страна, тази разпоредба допуска издаването на европейска заповед за разследване и когато целостта на прихванатите данни не може да бъде проверена на този етап поради секретността на техническата база на прихващането, стига в последващото наказателно производство да е гарантирано правото на справедлив съдебен процес. Всъщност целостта на предадените доказателства по принцип може да се преценява само към момента, в който компетентните органи действително разполагат с разглежданите доказателства.

На трето място, Съдът изтъква, че проникването в крайни устройства с цел снемане на данни за трафика, местонахождението и съобщенията при комуникационна услуга по интернет, представлява „прихващане на далекосъобщения“ по смисъла на член 31, параграф 1 от Директива 2014/41, за което трябва да бъде уведомен органът, определен за тази цел от държавата членка, на чиято територия се намира лицето — обект на прихващане. В случай че прихващащата държава членка не е в състояние да установи компетентния орган на уведомената държава членка, това уведомление може да се отправи до всеки орган на уведомената държава членка, който според прихващащата държава членка е подходящ за тази цел.

Съгласно член 31, параграф 3 от Директива 2014/41 когато прихващането не би било разрешено в сходен национален случай, компетентният орган на уведомената държава членка може да сигнализира, че прихващането не може да бъде извършено или се прекратява, или че прихванатите данни не могат да бъдат използвани или могат да бъдат

използвани единствено при условия, уточнени от него. Така член 31 от Директива 2014/41 цели не само да осигури зачитането на суверенитета на уведомената държава членка, но и да защити правата на лицата, засегнати от такова действие по прихващане на далекосъобщения.

На последно място, Съдът подчертава, че по принцип само националното право може да определи правилата относно допустимостта и преценката в рамките на наказателно производство на данни и доказателства, получени в разрез с правото на Съюза.

При това положение, без да се засягат националните процедурни правила член 14, параграф 7 от Директива 2014/41 задължава държавите членки да гарантират, че в хода на наказателното производство в издаващата държава при оценката на получените чрез европейската заповед за разследване доказателства се зачита правото на защита и на справедлив процес. Следователно, когато юрисдикция счита, че дадена страна не е в състояние да обсъди ефикасно такова доказателство, което може да повлияе съществено на преценката на фактите, тази юрисдикция трябва да констатира нарушение на правото на справедлив съдебен процес и да изключи това доказателство.